

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ

ЗАГАЛЬНА ПРАКТИКА – СІМЕЙНА МЕДИЦИНА: ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ І КОМПЕТЕНЦІЇ

Підручник

У трьох томах

Том 1

- ☑ Загальне уявлення про компетенції і практичні навички за фахом «Загальна практика – сімейна медицина».
- ☑ Практичні навички з ведення найбільш поширених станів.
- ☑ Оцінка лабораторних та інструментальних параметрів.

За редакцією проф. Л.С. Бабінець

Львів
Видавництво «Магнолія 2006»
2026

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Тернопільського національного медичного університету
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України
(протокол №11 від 30.11.2025 року)*

Рецензенти:

Толстанов О. К. – доктор мед. наук, проф., президент Української асоціації сімейної медицини, проректор з науково-педагогічної роботи, голова Вченої ради Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, член-кор. НАМН України.

Гребеник М. В. – доктор мед. наук, проф., завідувач кафедри терапії і сімейної медицини ФПДО Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України.

- З 12 **Загальна практика – сімейна медицина: Практичні навички і компетенції:** підручник. У 3 т. Т.1. Загальне уявлення про компетенції і практичні навички за фахом «Загальна практика – сімейна медицина». Практичні навички з ведення найбільш поширених станів. Оцінка лабораторних та інструментальних параметрів/ Л. С. Бабінець, В. М. Ждан, Л. М. Пасієшвілі та ін. ; за ред. д-ра мед. наук, проф. Лілії Бабінець. – Львів : Магнолія, 2026. Т. 1. 372 с. : іл.

ISBN 978-617-574-333-1 (вид. у 3 т.)

ISBN 978-617-574-330-0 (Т. 1)

Підручник містить алгоритми відпрацювання основних практичних навичок і компетентностей мультидисциплінарної загальнолікарської практики/сімейної медицини у викладанні дисципліни «Загальна практика – сімейна медицина» на до- і післядипломному рівнях. Алгоритми подані фахівцями галузі на основі вітчизняних і міжнародних протоколів і стандартів надання первинної медичної допомоги.

Матеріал підручника буде цікавим для лікарів загальної практики – сімейних лікарів, лікарів-спеціалістів, студентів старших курсів, лікарів-інтернів, а також викладачів і науковців у галузі загальної практики – сімейної медицини та інших фахівців, які об'єднані спільною метою – надання високопрофесійної, доступної та якісної первинної медичної допомоги громадянам України.

УДК 61:378(075.8)

АВТОРИ

Андріюк Л. В. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри реабілітації та нетрадиційної медицини Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

Бабінець Л. С. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри терапії та сімейної медицини медичного факультету Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, віце-президент Української асоціації сімейної медицини, голова Асоціації сімейної медицини Тернопільщини, академік Національної академії наук вищої освіти України, член Європейської академії викладачів загальної практики EURACT

Величко В. І. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри сімейної медицини, загальної практики та поліклінічної терапії Одеського національного медичного університету, директор КНП «Дитячий консультативно-діагностичний центр імені академіка Б.Я. Резніка»

Ждан В. М. – доктор мед. наук, ректор, проф. кафедри сімейної медицини і терапії Полтавського державного медичного університету, член правління Української асоціації сімейної медицини

Железнякова Н. М. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри внутрішньої медицини №1 Харківського національного медичного університету

Животовська Л. В. – доктор мед. наук, проф. кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського державного медичного університету

Задорожний О. С. – доктор мед. наук, старший дослідник відділу вивчення біологічної дії та використання лазерів в офтальмології ДУ «Інститут ОХ і ТТ імені В.П. Філатова НАМН України»

Карпенко В. Г. – доктор мед. наук, проф. кафедри акушерства та гінекології №3 Харківського національного медичного університету

Коваленко О. Є. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри сімейної медицини та амбулаторно-поліклінічної допомоги НУОЗ України імені П. Л. Шупика, член правління УАСМ, член EURACT, президент Української асоціації рефлексотерапії та медичної акупунктури

Коновалова Н. В. – доктор мед. наук, проф., проф. кафедри загальної, дитячої та військової хірургії з курсом урології і офтальмології Одеського національного медичного університету

Крючко Т. О. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри педіатрії № 2 Полтавського державного медичного університету

Михайловська Н. С. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Запорізького державного медико-фармацевтичного університету МОЗ України, член правління ГО «Українська асоціація сімейної медицини», голова Запорізького відокремленого підрозділу ГО «Укра-

їнська асоціація сімейної медицини», член Європейської академії викладачів загальної практики EURACT

Пасієшвілі Л. М. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Харківського національного медичного університету, член правління Української асоціації сімейної медицини

Пасієшвілі Н. М. – доктор мед. наук, проф. кафедри акушерства та гінекології №3 Харківського національного медичного університету, директор КНП ХОР «Обласний клінічний перинатальний центр»

Пентюк Н. О. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри пропедевтики внутрішньої медицини Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова

Процюк О. В. – доктор мед. наук, проф. кафедри амбулаторної та сімейної медицини, декан медичного факультету Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

Сірчак Є. С. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб Ужгородського національного університету

Скрипніков А. М. – доктор мед. наук, проф., зав. кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського державного медичного університету

Ціпоренко С. Ю. – доктор мед. наук, проф. кафедри амбулаторної та сімейної медицини Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика; заст. директора з медичного обслуговування дорослого населення КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги №2 Подільського району м. Києва»

Бабаніна М. Ю. – канд. мед. наук, доцент, зав. кафедри сімейної медицини і терапії Полтавського державного медичного університету, член правління Української асоціації сімейної медицини

Боднар Л. А. – канд. мед. наук, доцент кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського державного медичного університету.

Боцюк Н. Є. – канд. мед. наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, член Української асоціації сімейної медицини і Асоціації сімейної медицини Тернопільщини

Гузун О. В. – канд. мед. наук, науковий співробітник відділу вивчення біологічної дії та використання лазерів в офтальмології ДУ «Інститут ОХ і ТТ імені В. П. Філатова НАМН України»

Данильчук Г. О. – канд. мед. наук, доцент кафедри сімейної медицини, загальної практики та поліклінічної терапії Одеського національного медичного університету

Железняков О. Ю. – канд. мед. наук, доцент кафедри акушерства та гінекології №3 Харківського національного медичного університету, директор з перинатальної допомоги КНП ХОР «Обласна клінічна лікарня»

Кітура Є. М. – канд. мед. наук, доцент кафедри сімейної медицини і терапії Полтавського державного медичного університету

Кітура О. Є. – канд. мед. наук, доцент кафедри внутрішніх хвороб та медицини невідкладних станів Полтавського державного медичного університету

Когутич І. І. – канд. мед. наук, доцент кафедри госпітальної терапії Ужгородського національного університету

Криськів О. І. – канд. мед. наук, доцент кафедри терапії і сімейної медицини ФПДО Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

Лемко І. І. – канд. мед. наук, доцент кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб Ужгородського національного університету

Мігенько Б. О. – канд. мед. наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, член Української асоціації сімейної медицини і Асоціації сімейної медицини Тернопільщини

Погоріла О. І. – канд. мед. наук, доцент кафедри сімейної медицини та амбулаторно-поліклінічної допомоги НУОЗ України імені П. Л. Шупика

Слепченко Н. С. – канд. мед. наук, доцент кафедри пропедевтики внутрішньої медицини Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова

Танянська С. М. – канд. мед. наук, доцент кафедри педіатрії №2 Полтавського державного медичного університету

Титова Т. А. – канд. мед. наук, доцент кафедри сімейної медицини та амбулаторно-поліклінічної допомоги НУОЗ України імені П. Л. Шупика

Ткаченко М. В. – канд. мед. наук, доцент кафедри сімейної медицини і терапії Полтавського державного медичного університету

Ткаченко Т. В. – канд. мед. наук, доцент кафедри пропедевтики внутрішньої медицини Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова

Шершньова О. В. – канд. мед. наук, доцент кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Запорізького державного медико-фармацевтичного університету

Безименник Д. І. – асистент кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб Ужгородського національного університету

Ковтун О. В. – асистент кафедри загальної, дитячої та військової хірургії з курсом урології і офтальмології Одеського національного медичного університету

Лагода Д. О. – доктор філософії з медицини (PhD), доцент кафедри сімейної медицини, загальної практики та поліклінічної терапії Одеського національного медичного університету, сімейний лікар КНП «Дитячий консультативно-діагностичний центр імені академіка Б. Я. Резніка»

Михайловський Я. М. – доктор філософії, асистент кафедри терапії, кардіології ННІПО Запорізького державного медико-фармацевтичного університету

Побережець В. Л. – доктор філософії з медицини (PhD), асистент кафедри пропедевтики внутрішньої медицини Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	9
Передмова.....	16
РОЗДІЛ 1. Компетенції і компетентність у системі вищої медичної освіти при підготовці лікаря загальної практики – сімейного лікаря	18
РОЗДІЛ 2. Мотиваційна компетентність майбутнього лікаря первинної медичної допомоги. Престижність фаху лікаря загальної практики – сімейного лікаря	33
РОЗДІЛ 3. Відображення мультидисциплінарного характеру фаху «загальна практика – сімейна медицина» у програмі підготовки в інтернатурі	37
РОЗДІЛ 4. Компетентісний підхід до навчання за фахом «Загальна практика – сімейна медицина»	49
4.1. Основні компетентності сімейного лікаря, визначені Європейською академією викладачів загальної практики – сімейної медицини EURACT (версія 2005 року)	54
4.2. Невід’ємні характеристики застосування компетентностей.....	56
4.3. Управління первинною медичною допомогою	59
РОЗДІЛ 5. Управління та організація медичної допомоги, робота з документацією	68
5.1. Оформлення обліково-звітної документації.....	68
5.2. Складання річного звіту діяльності та його аналіз	71
5.3. Ведення електронних форм і документів	73
5.4. Розрахунок основних показників стану здоров’я населення (смертність, захворюваність) та індикаторів якості медичної допомоги.....	76
5.5. Складання плану власного професійного розвитку і професійного портфоліо.....	79
5.6. Кодування за класифікацією ІСРС та ведення електронних форм.....	80
РОЗДІЛ 6. Консультування пацієнтів	84
6.1. Складання плану та проведення навчання і консультування пацієнтів із найбільш поширеними хронічними неінфекційними захворюваннями та факторами ризику їх розвитку	84
6.1.1. Навчання керованому самоведенню бронхіальної астми.....	84
6.1.2. Навчання пацієнтів з цукровим діабетом 2 типу	88
6.1.3. Навчання пацієнтів із ожирінням	97
6.1.4. Навчання пацієнтів із захворюваннями щитоподібної залози	104

6.1.5. Навчання пацієнтів із порушеннями зросту	108
6.1.6. Навчання пацієнтів із вродженим гіпотиреозом	112
6.1.6. Навчання пацієнтів із захворюваннями гіпатоламо-гіпофізарної системи.....	114
6.1.7. Навчання пацієнтів із захворюваннями наднирників.....	115
6.1.8. Навчання пацієнтів із артеріальною гіпертензією	118
6.1.9. Ведення і консультування пацієнтів із стабільною ішемічною хворобою серця.....	132
6.1.10. Ведення і консультування пацієнтів з фібриляцією передсердь.....	146
6.1.11. Ведення і консультування пацієнтів з серцевою недостатністю	161
6.1.11.1. Ведення і консультування пацієнтів з хронічною серцевою недостатністю	161
6.1.11.1. Лікування пацієнтів з ХСН та шлуночковими аритміями (ША)	174
6.1.11.2. Особливості діагностики, лікування і профілактики ХСН у пацієнтів літнього віку	175
6.1.11.3. Основні положення протоколу ведення пацієнтів з ХСН за останніми рекомендаціями Європейського товариства кардіологів 2021 р.	182
6.1.11.4. Настанова (АНА/АСС/НFSA, 2022) щодо ведення пацієнтів із серцевою недостатністю	184
6.1.11.5. Рекомендації щодо запобігання виникненню атеросклеротичних ССЗ	204
6.1.12. Навчання пацієнтів із факторами ризику серцево-судинних та цереброваскулярних захворювань	215
6.2. Техніка проведення тестів на ВІЛ та вірус гепатиту	216
6.3. Мотиваційне консультування для підтримки здорового способу життя, відмови від куріння, здорового харчування, фізичної активності.....	219

РОЗДІЛ 7. Інтерпретація результатів лабораторних та інструментальних методів досліджень у дорослих, дітей, новораноджених, вагітних .....

7.1. Загальний аналіз крові.....	223
7.2. Біохімічні показники крові	234
7.3. Системи зсідання крові.....	236
7.4. Тести для виявлення цукрового діабету	240
7.5. Тести для виявлення SARS-Cov-2	241
7.6. Загальний аналіз сечі, аналізів за Нечипоренком та Зимницьким	244
7.6.1. Інтерпретація результатів загального аналізу сечі у дорослих	244
7.6.2. Інтерпретація результатів загального аналізу сечі у дітей.....	249
7.6.3. Інтерпретація результатів загального аналізу сечі у новонароджених	250
7.6.4. Інтерпретація результатів загального аналізу сечі у вагітних	251
7.6.5. Інтерпретація результатів аналізу сечі за Нечипоренком у дорослих	253
7.6.6. Інтерпретація результатів аналізу сечі за Нечипоренком у дітей.....	254
7.6.7. Інтерпретація результатів аналізу сечі за Нечипоренком у новонароджених	256
7.6.8. Інтерпретація результатів аналізу сечі за Нечипоренком у вагітних	257
7.6.9. Інтерпретація результатів аналізу сечі за Зимницьким у дорослих	259

7.6.10. Інтерпретація результатів аналізу сечі за Зимницьким у дітей	260
7.6.11. Інтерпретація результатів аналізу сечі за Зимницьким у новонароджених	262
7.6.12. Інтерпретація результатів аналізу сечі за Зимницьким у вагітних	263
7.7. Копрограма.....	265
7.8. Бронхоскопія. Рентгенографія легень.....	266
7.9. Гормональний, серологічний та імунологічний методи	268
7.10. Алергологічні проби.....	271
7.11. Рентгенологічне дослідження.....	275
7.12. Ультразвукове дослідження	277
7.13. Функції зовнішнього дихання	278
7.14. Вимірювання артеріального тиску на верхніх і нижніх кінцівках.....	280
7.15. Запис і аналіз електрокардіограми у дорослих	288

РОЗДІЛ 8. Діагностичні методи при найбільш поширених захворюваннях і станах.....

8.1. Тест з 6-хвилинною ходьбою (6MWD – 6 minute walking distance).....	306
8.2. Пульсоксиметрія	311
Висновок	317

РОЗДІЛ 9. Лікувальні процедури при найбільш поширених захворюваннях та станах.....

9.1. Методи відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів.....	318
9.2. Інтубація трахеї.....	320
9.3. Застосування ларингеальної маски	325
9.4. Застосування інгаляторів і небулайзерів у дорослих і дітей.....	329
9.5. Конікотомія у дітей і дорослих.....	339
9.6. Трахеотомія у дітей і дорослих	342
9.7. Катетеризація сечового міхура	348
9.7.1. Катетеризація сечового міхура м'яким катетером у жінки	349
9.7.2. Катетеризація сечового міхура м'яким катетером у чоловіка.....	350
9.7.3. Катетеризація сечового міхура у дітей.....	352

РОЗДІЛ 10. Невідкладна допомога дорослим і дітям.....

10.1. Дефібриляція у дітей і дорослих	359
10.2. Серцево-легенева і церебральна реанімація дорослих, дітей і новонароджених.....	360
10.2.1. Поняття про СЛР/СЛЦР	360
10.2.2. СЛЦР у дорослих	361
10.2.3. СЛЦР у новонароджених	366
10.2.4. СЛЦР у дітей	368

Навчальне видання

ЗАГАЛЬНА ПРАКТИКА – СІМЕЙНА МЕДИЦИНА: ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ І КОМПЕТЕНЦІЇ

Підручник

У трьох томах

Том 1

**Загальне уявлення про компетенції і практичні навички
за фахом «Загальна практика – сімейна медицина».
Практичні навички з ведення найбільш поширених станів.
Оцінка лабораторних та інструментальних параметрів**

За редакцією проф. Л.С. Бабінець

Підп. до друку 23.04.2026 р.
Формат 70х100/16. Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура PT Serif.
Ум. друк. арк. 26,81. Обл.-вид. арк. 29,99.

Видавництво «Магнолія 2006»
м. Львів-53, 79053, Україна, тел.: +38 (050) 370-19-57

e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавця Марченко Т. В.